

що тільки починають космічну діяльність, ні за яких умов не повинні нести тягар витрат чи брати участь у витратах щодо видалення космічного сміття. Таким чином, диференційована відповідальність у сфері охорони НКП від засмічення, повинна відображати різний космічний потенціал країн, що приступають до космічної діяльності, що могло б знайти практичне втілення у ранжуванні обсягу дотримання додаткових до базових екологічних принципів для кожної космічної держави. Тобто, престиж космічного потенціалу нерозривно має бути пов'язаний з обов'язком дотримання екологічних стандартів запобігання засміченню НКП.

Органічне включення принципів екологічного права до регламентування проблем, пов'язаних із охороною навколоземного космічного простору від засмічення, дає можливість стверджувати, що право на безпечне для життя та здоров'я довкілля має вагомий підстави для розширення свого горизонту.

Науковий керівник: д. ю. н., завідувач відділу проблем аграрного, екологічного, природноресурсового та космічного права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, академік НАПрН України Н. Р. Малишева.

Дахова Ірина Іванівна
 НЮУ імені Ярослава Мудрого,
 к. ю. н., доцент кафедри
 конституційного права України

СВОБОДА СОВІСТІ ТА ВІРОСПОВІДАННЯ В РІШЕННЯХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Ст. 35 Конституції України закріплює положення про те, що кожен має право на свободу світогляду та віросповідання, що включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культу і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність. Конституційний Суд України у своєму рішенні від 08.09.2016 р. (справа про завчасне сповіщення про проведення публічних богослужінь, релігійних обрядів, церемоній та про-

цесій) вказує, що право на свободу світогляду і віросповідання разом з іншими фундаментальними правами і свободами є основою створення та функціонування демократичного суспільства. Всебічне утвердження і забезпечення цих прав і свобод — головний обов'язок України як демократичної, правової держави.

Як зазначається у рішенні Європейського суду з прав людини від 20.09.1994 р. (справа «*Otto-Premigner-Institut v. Austria*»), свобода думки, совісті та релігії, яка охороняється Ст. 9 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, є однією з основ демократичного суспільства у розумінні Конвенції. Саме у релігійному вимірі міститься один із найбільш життєво важливих елементів у самоідентифікації віруючих і їх уявлення про життя.

Європейський суд з прав людини вказує на те, що поняття свободи релігії є питанням свободи совісті кожного. Воно охоплює також свободу сповідання будь-якої релігії (Рішення Суду у справі «*Kokkinakis v. Greece*»). У Декларації про ліквідацію всіх форм нетерпимості і дискримінації на основі релігії та переконань, прийнятій 25.11.1981 р., констатується, що релігія або переконання для кожного, хто їх дотримується, є одним із основних елементів його розуміння життя.

Велику увагу Суд приділяє вирішенню питань обмеження права на свободу віросповідання з боку держави. У ч. 2 ст. 9 Конвенції вказується, що свобода сповідувати свою релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони публічного порядку, здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб. У державах, де співіснують декілька конфесій, може існувати необхідність запровадження обмежень щодо свободи сповідувати свою релігію або переконання з метою примирення інтересів різних груп і забезпечення поваги до переконань кожного. У справі «*Wingrove v. the United Kingdom*» Суд відмічає, що обмеження, які вводяться в демократичному суспільстві, є необхідними для запобігання шкоди представникам інших релігій.

У справі «*Лейла Шахін проти Туреччини*» Європейський суд наголосив на тому, що заборона носіння ісламської хустки студентці Стамбульського університету не є порушенням свободи віросповідання, оскільки відповідає законній меті захисту громадського порядку, прав і свобод інших осіб, а також спрямова-

не на забезпечення принципу відокремлення церкви від держави та атмосфери плюралізму в університеті.

В окремих рішеннях Суд вказує на те, що свобода віросповідання може обмежуватись не лише для забезпечення громадського порядку, а й заради безпеки самої особи, права якої обмежуються. Так, у рішенні «*Childs v. the United Kingdom*» заявник, що відбував покарання за множинні вбивства, свідчив проти осіб, які перебували в одній з ним камері. Задля його власної безпеки заявник був переміщений до одиночної камери і позбавлений можливості відвідувати релігійну службу разом з іншими засудженими. Тюремна влада пояснила це обмеження як необхідністю забезпечення захисту самого заявника, так і безпеки інших ув'язнених, оскільки поява цієї особи при проведенні релігійної служби могла спровокувати заворушення. Заявник вважав, що таким чином було порушено його право на свободу релігії, однак Європейський суд визнав правомірним таке обмеження права на свободу віросповідання, тим більше що цю особу відвідував священник. У рішенні у справі «*X v. The United Kingdom*» Суд також встановив, що обмеження, накладені на особу-представника сикхської громади, здійснювалися з міркувань безпеки (X., через носіння тюрбана за релігійними поглядами, не міг надягати шолом під час їзди на мотоциклі, за що був оштрафований більше двадцяти разів).

При цьому Європейській суд у рішенні у справі «*Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden v. Bulgaria*» нагадує, що обмеження свободи віросповідання мають чітко тлумачитись, і лише переконливі та нездоланні підстави можуть виправдовувати застосування таких обмежень. Держава має незначні межі для власної самостійної оцінки у цих питаннях. Державне втручання може бути виправданим, якщо воно «встановлено законом» та здійснено «згідно з законом», оскільки оскаржувані заходи повинні не тільки мати законодавче підґрунтя, але й передбачатися якісним законом, який має бути достатньо доступним та передбачуваним щодо наслідків його застосування, тобто бути сформульованим у спосіб, який дає змогу кожній особі — у разі потреби, за допомогою відповідної консультації — регулювати свою поведінку («*Larissis and Others v. Greece*»).

Отже, практика Європейського суду з прав людини свідчить про складність і в той же час про велику актуальність питання захисту права на свободу віросповідання, оскільки такий

захист потребує врахування різних аспектів релігійної свободи і має прагнути встановлення балансу інтересів різних груп і забезпечення поваги до переконань кожної людини.

Добряк Яна Віталіївна
НЮУ імені Ярослава Мудрого,
студентка, Інститут прокуратури
та кримінальної юстиції,
2 курс, 11 група

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОСОБИСТИХ ПРАВ ТА СВОБОД

В Україні є пріоритетним дотримання основних прав і свобод людини, що вказує на демократичність та суверенність нашої держави. Держава в особі своїх органів лише може ставити межі свободам людини, і головна її мета — мінімальне втручання в природні права і свободи людини.

Повертаючись до давніх джерел, можна зрозуміти, що питання прав та свобод було актуальним ще в Середньовіччі, над ним працювали такі філософи: Томас Пейн, Джон Стюарт Мілль, Фрідріх Гегель. Сам термін права людини виник в період написання книги «Права людини» Томаса Пейна і статті Вільяма Ллойда в газеті «Ліберейтор» у 1831 році, якою автор спонукає читачів до боротьби за основні права людини.

Сьогодні особисті права і свободи людини вже не є об'єктом внутрішньої компетенції тільки держави, а стали справою всього міжнародного співтовариства. Ці основні права і свободи відображені у низці найважливіших міжнародно-правових актів, що встановлюють загальнолюдські стандарти прав і свобод особистості. Такими міжнародно-правовими актами є: Загальна декларація прав людини (1948 р.), положення якої є завданнями, виконання яких повинні прагнути всі народи і держави (Преамбула Декларації); Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.) та Факультативні протоколи до нього; Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.); Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), ратифікована Україною 17.07.1997 р., набула чинності 11.09.1997 р.